

Kunskapsnationen Sverige 2.0!

I början och mitten av 2000-talet var Sverige ett föregångsland när det gäller produktivitet och högteknologiska företags aktivitet. Men nu tappar Sverige sin tätposition. Bilden som framkommer i denna rapport är lika nedslående som tydlig:

- Produktivitetstillväxten minskar trendmässigt mer i Sverige än i konkurrentländerna.
- Företagens FOU-investeringar i Sverige har fallit med över 20 procent mellan 2001 och 2014 – idag motsvarande 20 saknade miljarder i uteblivna investeringar.
- Minskningen i antalet nya patent är större i Sverige än i våra konkurrentländer, det försprång Sverige hade i början av 2000-talet är nu borta.

Sveriges starka konkurrenskraft under början och mitten av 2000-talet var ingen slump. De stora reformer som sattes under 1990-talet – omfattande skattereform, avregleringar av telekomindustrin, inrättande av en fristående riksbank och industriavtalets tillkomst – fick stora positiva effekter för svensk ekonomi det följande decenniet. De reformer som föreslogs inom ramen för den sk Lindbeckkommissionen förbättrade den ekonomiska dynamiken och gjorde att Sverige fullt ut kunde dra nytta av informationsteknologins genombrott. Men det är uppenbart att effekten av dessa tidigare reformer nu klingar av. Att Sverige nu tappar sin tätposition visar att det inte går att leva på gamla meriter. Nu är det tid för nya reformer. Endast så kan vi säkra Sveriges konkurrenskraft.

Liberalerna föreslår ett reformpaket för att fler högteknologiska företag ska flytta till och växa i Sverige. Utgångspunkten är att Sverige, som en liten öppen ekonomi i Europas utkanter med stort exportberoende, måste ha bättre villkor än våra konkurrentländer. Den globala konkurrensen om var produktion hamnar är stenhård. Står vi still, springer andra förbi. Tillväxtpaketet står i klar kontrast till den rödgröna regeringens passivitet och bristande reformvilja. Det finns nu ett uppdämt behov av reformer för att långsiktigt stärka Sveriges konkurrenskraft. En viktig del i detta är att det behövs fler högkvalificerade jobb i Sverige genom att företag förlägger produktion här och att huvudkontor hamnar här.

På samma sätt ser vi hur konkurrens om talangerna och experterna skärps när möjligheten att kunna rekrytera nyckelkompetenser är avgörande för att verksamheter ska kunna växa. Idag anger många företag att bristen på kompetent arbetskraft står i vägen för möjligheten att expandera verksamheten.

Sverige tappar tättpositionen

1. Produktivitetstillväxten minskar mer i Sverige än i konkurrentländerna

På uppdrag av Liberalerna har Riksdagens Utredningstjänst (RUT) analyserat produktivitetstillväxten i Sverige och ett antal konkurrentländer (RUT 2018:272). Tabell 1 visar att Sverige har haft en god produktivitetstillväxt sedan 1990-talet, men att Sverige minskar mest av samtliga undersökta länder. Givet den svenska arbetsmarknadsmodellen, där lönebildningen explicit syftar till att tränga ut lågproduktiva jobb, kan man förvänta sig att Sverige, allt annat lika, borde ha en högre produktivitetstillväxt – därför är det särskilt allvarligt att det är där vi nu tappar. På bara tio år har vi mist hälften av vårt försprång i produktivitetstillväxt jämfört med våra konkurrentländer.

Tabell 1. Genomsnittlig årsvis trendmässig tillväxttakt i arbetsproduktivitet mätt som BNP per arbetad timme för Sverige, Danmark, Nederländerna, Norge och Tyskland 1997-2017 och delperioder (procent, US dollar, BNP i 2010 års fasta priser, PPP. Avrundade värden)

Period	SWE jmf snitt	SWE	DKN	NLD	NOR	DEU
1997-2007	+ 0,8 %	2,3	1,3	1,3	1,4	1,0
2007-2017	+ 0,3 %	0,9	0,8	0,6	0,4	0,5

Källa: RUT 2018:272

2. Företagens FOU-investeringar i Sverige minskar

En annan dimension av ett lands konkurrenskraft är om företagen förlägger forskning och utveckling (FoU) i landet. Företagens FoU-investeringar i Sverige har trendmässigt minskat som andel av BNP. Som framgår av figuren nedan, hämtad från entreprenörskapsutredningen (SOU 2016:72), är det en minskning från 2,7 procent 2003 till 2,1 procent år 2014.¹ Det motsvarar en sänkning med 20 procent.

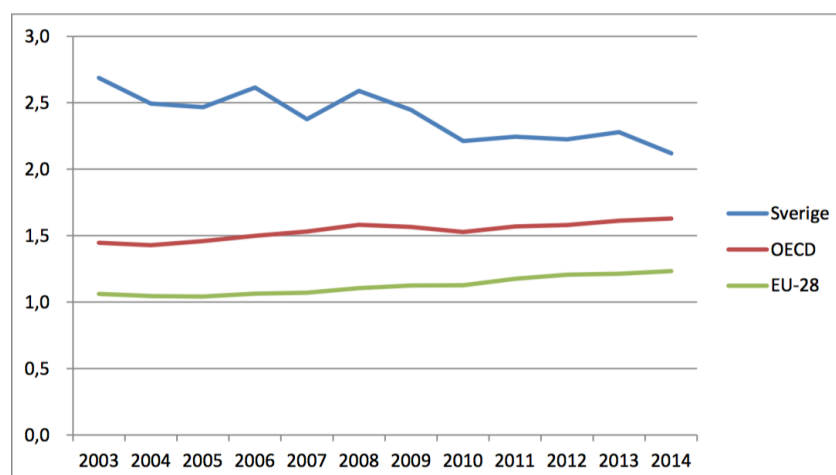
Om vi antar att de privata investeringarna i Sverige varit kvar på 2,5 % av BNP hade de årligen varit omkring 16 miljarder kronor högre än idag. Den nedåtgående trenden i Sverige sker samtidigt som investeringarna ökar i flera andra länder (Braunerhjelm & Kreicbergs, 2017) och trendmässigt stiger i både OECD och EU-28.

De privata investeringarna i FoU domineras till övervägande del av besluten i ett fåtal storföretag. De 20 största multinationella företagen står för hälften av näringslivets FoU i Sverige (Andersson mfl, 2012). Dessa företag verkar ofta i ett antal olika länder och kan fritt välja var de lokaliserar sin forskning- och utvecklingsverksamhet. Såväl Tillväxtanalys (2014) och Svenskt Näringsliv (2015) visar att en allt mindre andel av dessa multinationella företags FoU-verksamhet sker i Sverige. De satsar istället i andra länder.²

¹ Enligt SCB, som använder en annan mätmetod, har företagens investeringar i FoU som andel av BNP i Sverige sjunkit från 3,03 procent år 2001 till 2,3 procent år 2015.

² Tillväxtanalys (2014) undersöker ett urval av storföretag och visar att andelen årsverken inom FoU som utförs i Sverige har sjunkit från 51 till 39 procent mellan 2007 till 2013. Svenskt Näringsliv (2015) bekräftar denna bild i en undersökning av ett annat urval företag och visar att andelen har minskat från 47 till 41 procent.

Figur 1. Företagens FoU-investeringar som andel av BNP

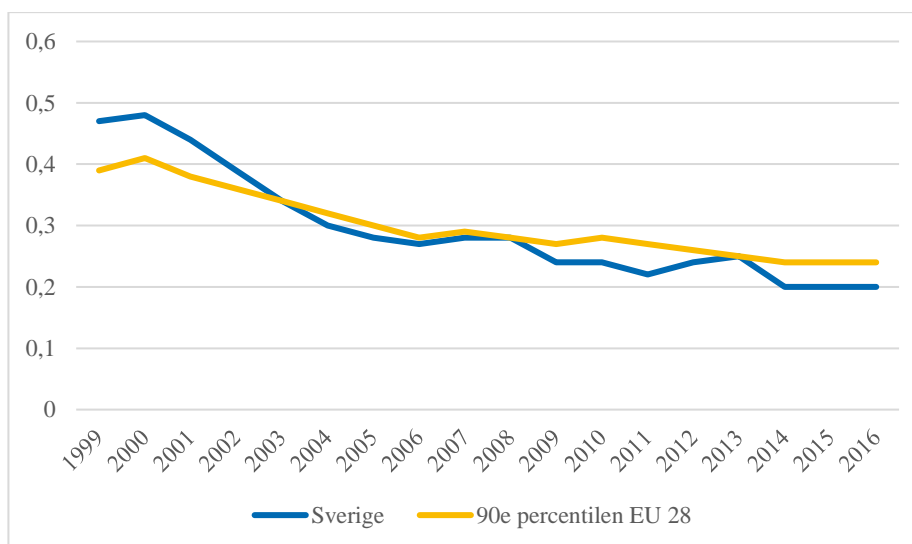

Källa: OECD Science, Technology and R&D Database, augusti 2015.

3. Minskningen i patent är större i Sverige än konkurrentländer

En annan indikation på att Sverige tappar ledningen inom FoU är att vi inte längre ligger i tätposition i EU när det kommer till patentregistreringar. Här har Sverige tidigare varit mycket framgångsrikt, men andra forskningsintensiva konkurrentländer har nu gått om. Antalet patentregistreringar faller i flera länder men fallet exceptionellt stort i Sverige. Jämfört med toppåret 2000 har antalet patentregistreringar långt mer än halverats i Sverige, och vårt tapp är mer dubbelt så stort jämfört med toppskiktet av EU:s forskningsintensiva länder.

Figur 2. Antal patent per 1000 invånare. Sverige och EU:s toppskikt.

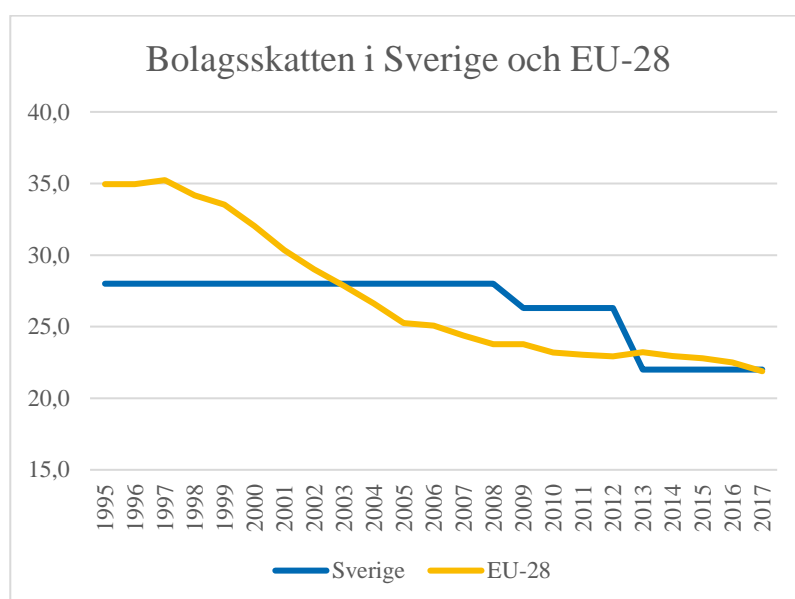
Källa: Swedbank Analys & Macrobond (2018)

Reformförslag

1. Sänk bolagsskatten

Bolagsskatten påverkar större företags vilja att investera och stanna kvar i Sverige, vilket innebär att den har stor betydelse för jobben. Sverige har stegvis sänkt bolagsskattesatsen, men det har också våra konkurrentländer gjort. Medan vi i mitten och slutet av 1990-talet hade en bolagsskattesats som var tydligt lägre än medelnivån i EU och OECD, är vår bolagsskattesats nu lika hög som snittet i vår omvärld. Regeringens förslag till ny bolagsskatt är otillräckligt. Dels riskerar den påstådda skatteväxlingen att innebära överbeskattning och dels kommer nivån att behöva sänkas.

Figur 3. Bolagsskattesatsen i Sverige jämfört med EU

Källa: Ekonomifakta (2018)

Många länder, med Irland som det tydligaste exemplet, bedriver idag en aktiv politik för att attrahera utländska företagsetableringar genom attraktiva bolagsskatter. Storbritannien har, som en konsekvens av Brexit, aviserat att man avser att sänka bolagsskatten från 20 till 15 procent. Vi behöver göra det mer attraktivt att investera och bedriva verksamhet i Sverige. När bolagsskatten går ned i våra konkurrentländer kan den långsiktigt inte avvika i Sverige. För en liten, öppen ekonomi med liten hemmamarknad är en konkurrenskraftig bolagsskatt viktig. En sänkning av bolagsskatten bör ske inom ramen för en skattereform och sänkningen måste vara fullt finansierad.

2. Sänk marginals-katten på arbete – utbildning ska löna sig

Sverige har världens högsta marginals-katt på arbete och högre marginals-katter på medelinkomster än nästan alla konkurrentländer. Det försvagar Sverige genom att det hämmar utbildning, entreprenörskap och talanginvandring. Många av de globala kunskapsföretagen rekryterar kompetens från hela världen. Då blir de höga marginals-katterna en konkurrensnackdel för svenska företag. Det är viktigt att leva upp till principen om "häften kvar". Det har funnits en påtaglig rädsla hos borgerligheten att stå upp för att det är rättvist att utbildning lönar sig – det tänkandet måste nästa alliansregering bryta med.

3. Höj FoU-avdraget genom slopat tak

2014 infördes ett FoU-avdrag i Sverige, som innebär att delar av lönekostnaden för anställda som ägnar sig åt forskning eller utveckling kan dras av ifrån företagens arbetsgivaravgifter. Avdraget har ett tak som uppgår till 230 000 kronor per månad för alla anställda. För större företag har avdraget därför begränsad ekonomisk betydelse. Det är problematiskt med tanke på att det är de större företagen som dominerar FoU-investeringarna. Sverige har en mycket låg subventionsgrad jämfört med andra länder. I ljuset av att multinationella företag är betydligt mer fria att förlägga nya satsningar i regioner och länder där det är mest lönsamt har Sverige en nackdel.

För att Sverige ska vara attraktivt som lokaliseringsland för FoU-investeringar är det även nödvändigt att vi har ledande kompetensförsörjning och forskning inom strategiska områden för näringslivet. FoU-avdraget bör omfatta även större företag genom att taket tas bort.

4. Låt ett globalt toppuniversitet etablera en filial i Sverige

Svensk högre utbildning måste konkurrera på den internationella utbildningsmarknaden och kännetecknas av hög internationalisering. En del i att säkra detta även fortsatt är att uppmuntra utländska toppuniversitet att etablera filialer i Sverige. Det här vanligt förekommande utanför Sverige – 2015 fanns 249 internationella filialer av universitet såsom exempelvis Duke, NYU och University College London. Sverige har universitet som också är etablerade utomlands – Handelshögskolan i Stockholm driver exempelvis handelshögskolor i Riga och St. Petersburg – men vi ser inga exempel på motsatsen.

Sverige bör sätta som mål att ett utländskt universitet ska ha etablerat filial i Sverige före 2025. Ska så ske måste hindren för att etablera sig i Sverige sänkas – det viktigaste är att den ansvariga myndigheten, Universitetskanslersämbetet (UKÄ) måste kunna ge tydliga och reella förhandsbesked till aktörer som vill starta utbildningar.

5. Locka de bästa utländska studenterna till Sverige

På den globala utbildningsmarknaden konkurrerar svenska universitet om de bästa studenterna med skolor som Oxford och Harvard. Därför måste mer göras för att locka de bästa studenterna till Sverige. Liberalerna vill inrätta ett Nobelstipendium – ett svenskt prestigestipendium motsvarande dagens Fullbright-stipendium. Med ett Nobelstipendium följer ett anseende och ett erkännande som ytterligare bör hjälpa utländska studenter att, om de vill, kunna etablera sig på den svenska arbetsmarknaden.

Mer behöver också göras för att fler utländska studenter ska stanna i Sverige efter examen. Tre fjärdedelar av de som investerar i en utbildning i Sverige lämnar vårt land efter att studierna avslutas. Liberalerna föreslår därför att det inrättas en bosättningsbonus i avgiftssystemet. Om man som utländsk student tar examen och väljer att arbeta i Sverige därefter betalas en del av avgiften tillbaka.

Liberalerna föreslår också att utländska studenter får automatisk rätt att söka jobb i tolv månader efter examen. Idag kan uppehållstillstånd beviljas för en period upp till 6 månader efter avslutad utbildning och det krävs en särskild ansökning för att beviljas fortsatt uppehållstillstånd efter avslutade studier.

Referenser

Andersson, M, S Dieden och O Ejeremo (2012), *Sverige som kunskapsnation - klarar sig näringslivet utan storföretagen?*, Globaliseringsforum rapport 4, Entreprenörskapsforum, Stockholm.

Braunerhjelm, P, Kreicbergs, J (2017), *Sverige som kunskapsnation - lokalisering av huvudkontor och FoU*, Ekonomisk Debatt 2017:6.

Ekonomifakta (2018). *Bolagsskatt - internationellt*. <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Skatter/Skatt-pa-foretagande-och-kapital/Bolagsskatt/> (Hämtad: 2018-08-06).

Entreprenörskapsutredningen (2016). *Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet*. (SOU 2016:72). Stockholm: Näringsdepartementet

Riksdagens utredningstjänst (2017). *Utländska studenter*. RUT Dnr 2017:152.

Riksdagens utredningstjänst (2018). *BNP och produktivitetutveckling*. RUT Dnr 2018:272.

Riksdagens skatteutskott (2014). *Utvärdering av skattelättnader för utländska experter, specialister, forskare och andra nyckelpersoner*.

Svenskt Näringsliv (2015). *Kunskapsekonomi på sluttande plan? En undersökning av företagens FoU i Sverige*. Stockholm: Svenskt Näringsliv.